

LA TEORIA POLÍTICA DE PLATÓ I LOCKE

Dos models d'organització política

Segons Robert A. Dahl (*La democràcia i els seus crítics*, Yale, 1989 – trad. esp. Paidós 1992), a l'engròs podem trobar tres grans models de teoria política:

- 1. Anarquisme: cal organitzar la societat mitjançant associacions purament voluntàries, al marge de l'Estat,** perquè l'Estat és una entitat intrínsecament coactiva, limitadora de la llibertat personal – i com que tota coacció és dolenta, l'Estat també ho és. La meua llibertat és intrínseca i, per tant, no pot dependre de la llibertat dels altres.

L'anarquisme no s'ha de confondre, però, amb la desobediència civil, que no nega l'obediència a les lleis, sinó a les lleis injustes (que no són totes, òbviament!).

Aquesta posició planteja dos problemes: no tota coacció és necessàriament malvada (esperem que la coacció que exerceixen els pares sobre els fills per fer-los estudiar no ho sigui!) i, d'altra banda, la meua llibertat no té sentit si no la visc amb altra gent amb qui hauré d'acordar algun tipus de normes i de qui necessito garanties jurídiques. Un pacte sense l'aval d'un Estat i unes lleis que el garanteixin té poc valor.

- 2. Tutoria (paternalisme): cal organitzar la societat de manera que el govern estigui en mans de tutors, custodis o guardians.**

Segons aquesta teoria, el poble és incapaç de defensar els seus propis interessos (i encara menys capaç de defensar interessos col·lectius), de manera que cal una minoria de persones expertes, especialment qualificades (amb molt bones notes, molts doctorats, un alt Quocient d'Intel·ligència, etc.), que ens porti pel bon camí. La justificació de la tutoria és la meritocràcia: els tutors haurien d'acreditar uns mèrits que els fan superiors a la resta de la Ciutat. El filòsof-rei de Plató, algunes Utopies, el marxisme soviètic o les teories actuals sobre els tecnòcrates que governen 'científicament', són teories de la tutoria.

Plató mateix va dir a *La República* que el filòsof-rei era '*una noble ficció*' per tal d'aconseguir que els governants fossin acceptats pels ciutadans convençuts que els governants eren els idonis de la Ciutat.

Aquesta posició planteja tres problemes: (1) els experts no sempre són el millor de la Ciutat, (2) els tècnics en algun tema, per savis que siguin no necessàriament han de saber tot el que implica la política, i (3) el fet que els savis paternals no estiguin subordinats a ningú, excepte al seu propi saber, fa que hom no pugui estar gaire segur sobre si actuaran en benefici de tots o simplement miraran de treure profit de la seva situació.

3. Democràcia: cal organitzar la societat sobre la base de la igualtat intrínseca.

La teoria democràtica fou justificada per Locke al cap. 6, paràgraf 54, del *Segon Assaig sobre el Govern Civil*. Tots els homes (com a persones) són intrínsecament iguals, i això passa amb independència que altres criteris com l'edat, l'experiència personal, la virtut etc., els puguin fer diferents. Per tant la regla de decisió és el vot. Bentham ho formularà com: '*tothom val per un i ningú val més que per un*'. No importa qui sigui en Pere o en Pau; el valor d'en Pere i en Pau depèn del que fan (val a dir, depèn de la manera com contribueixen a la felicitat col·lectiva i no de qui són).

Comparar Plató i Locke implica prendre una posició en el debat entre les teories de la tutoria política (paternalisme) i les teories de la democràcia.

Per a ambdós autors, la filosofia política no es pot separar de la teoria del coneixement: segons Plató el governant ha de ser el savi, el qui coneix millor les idees. En canvi, per a Locke, el poble (i no filòsof-rei, el príncep o els savis) és la font del poder.

Per a Locke, la reivindicació de llibertat i el liberalisme deriven del pluralisme de les experiències humanes. La certesa que tenim sobre el món és sensitiva i, per tant, canviant. Si hi ha experiències humanes molt diverses, també cal que hi hagi un debat polític imparcial i lliure sobre aquestes experiències.

Locke, però, en els seus escrits sobre educació va estar d'acord amb Plató en una sola tesi: la finalitat de l'educació no és produir 'savis' teòrics, sinó humans virtuoses.

Quasi tota la resta són discrepàncies – i les més importants les presentem en esquema:

- Segons Plató la nostra competència per parlar sobre política i per governar depèn del nostre tipus d'ànima (i del coneixement de la idea de Bé que l'ànima pugui tenir). Només els experts poden governar.
- Segons Locke som competents per parlar sobre política perquè tenim drets naturals i interessos per defensar. El poble té força perquè és capaç d'autoorganitzar-se en la defensa dels seus drets i ha de governar.
- Segons Plató, tendim a l'Estat per naturalesa. Com per a tots els grecs, un individu que fos *apolis* seria un déu o un monstre.
- Segons Locke, construïm l'Estat a partir d'un pacte, però podríem no haver-lo fet.

- En Plató hi ha una roda de règims polítics, els tipus de govern deriven dels tipus d'ànima. No es pot separar el poder del tipus d'ànima dels individus que l'exerceixen.
- En Locke, en canvi, l'origen del poder no depèn del tipus d'ànima, sinó del pacte o contracte en què els ciutadans constitueixen la ciutat de manera lliure i igual.
- Segons Plató el govern no es comparteix, ni es discuteix. El governant (filòsof-rei) és un savi que no delega, ni debat. Hi ha divisió de tres classes (homes d'or, de plata i de bronze) però el poder només correspon als magistrats i al filòsof-rei.
- Segons Locke, el govern ha de compartir-se entre diversos poders (el poder judicial ha de servir de contrapès al legislatiu), per evitar una situació de despotisme. Tota acumulació de poder incontrolat té efecte negatiu.
- Plató considera que hi ha uns experts (tutors) especialment preparats per governar: els homes d'or, el filòsof-rei.
- Locke (com els utilitaristes) defensa una teoria inclusiva de la política. Tothom qui té interessos té dret imparcial a defensar-los. El parlament (i no un filòsof-rei) és l'única instància capacitada per governar. És el poble, i no els savis (o el Príncep) el jutge dels seus interessos.
- Plató creu que en la nostra ànima hi ha idees innates sobre el bé, sobre la justícia....
- Locke considera que un dret natural no és mai una idea innata. Els drets naturals són disposicions que la naturalesa posa de manera pragmàtica en les relacions dels humans i amb la natura. Són 'naturals' en la mesura que resultaria absurd o contradictori (antinatural, en definitiva), viure en una societat que no ens donés dret a la vida, a la llibertat i a la propietat.
- La teoria de les idees de Plató planteja un món en què el Bé és un model pur i perfecte, que mai no canvia i que ha de ser descobert mitjançant l'ànima (capacitat interna). D'aquesta manera hi ha una vinculació òbvia entre una idea perfecta i un govern (suposadament) perfecte, el del filòsof-rei.
- La teoria de Locke és empirista. El coneixement depèn de les relacions pràctiques que els humans estableixen amb el món. Com que tota experiència està subjecta a canvi, un govern ha de ser liberal, és a dir, no substancialista, disposat a acceptar el pluralisme de les visions del món.

- Plató és clarament estatista. Els drets de l'Estat (de la Ciutat) passen sempre per sobre dels drets individuals. La propietat privada està clarament subordinada als interessos de la Ciutat i, de fet, s'abolix, no existeix com a tal.
- Locke, finalment, defensa com a liberal que la propietat privada és un dret natural, fonamental, una forma d'expressió de la llibertat. Els drets col·lectius no poden anular els drets individuals.